

Speech en reflectie bij de overhandiging van de handreiking aan de voorzitter van de KVAN

Bert de Vries, mei 2024

Het CABR is aan het begin van dit millennium overgedragen van het ministerie van Justitie naar het Nationaal Archief. Voor die tijd waren er nauwelijks inzagen en lag het opgeslagen in het depot van WVC in Rijswijk. Na de overbrenging kwamen er honderden brieven met verzoeken om inzage, wat bewijst hoe belangrijk dit archief is.

Het archief wat niet toegankelijk, maar dankzij een Taskforce onder leiding van Francien van Anrooij en nog jaren later onder leiding van Jan Kompagnie - inmiddels al weer geruime tijd overleden - is het mogelijk geworden dat mensen stukken m.b.t. hun familie konden inzien.

Ik ben bij het Nationaal Archief opgegroeid in de geest van Ribberink en Ketelaar, "Openbaarheid tenzij." Conform de spreuk van Thorbecke:

'Openbaarheid dat is de groote, algemeene school van politieke opvoeding'

Binnen de gemeente Amsterdam verklaar ik mijzelf altijd als 'radicaal openbaar' om tegenwicht te bieden aan al die ambtenaren die uit angst geslotenheid een veiliger optie vinden.

Mijn handelen is altijd ingegeven door het recht op inzage door de burger, dus inderdaad 'openbaar tenzij'

Want we hebben allemaal een eigen verantwoordelijkheid om vorm te geven aan dit tenzij, maar het is onze plicht de burger die om inzage verzoekt te faciliteren.

Het is goed dat er nu een handreiking ligt die bijzonder informatief en helder is. Ik ben er zeer tevreden mee dat de Handreiking is verschenen met inspanningen van onze KVAN in samenwerking met KIA (waarin de KVAN partner is).

Maar een handreiking is een hulpmiddel voor de professional, de archivaris die de verantwoordelijkheid draagt openbaarheid vorm te geven op basis van de Archiefwet. Een wet die geen bewaarwet is maar een openbaarheidswet! Een goede kennis van de Archiefwet behoort uiteraard tot onze standaarduitrusting als archivaris.

Maar ons competentieprofiel is veel breder, we moeten leren om op een empathische en zorgvuldige manier openbaarheid te realiseren zonder onnodig belanghebbenden te schaden.

Dat kan door de context van de informatie te duiden, dat kan door een heldere publieksgerichte tekst op de website, dat kan door een goede bereikbaarheid zodat mensen zich tot u kunnen wenden, dat kan door goed te luisteren en begrip te hebben voor de standpunten van mensen, dat kan door de positie van mensen te erkennen en in gesprek te gaan.

De archivaris is veel meer dan een mens met een diploma.

De archivaris is een inhoudelijke professional in een veranderend informatielandschap, een persoon die kan worden vertrouwd en zich bewust is van zijn ethisch verantwoord handelen, die ook heeft voor de maatschappelijke waarde van archieven, een mens die een bijdrage aan het maatschappelijk

debat. Een collega die zijn hele leven werkt aan zijn professionele ontwikkeling en niet tevreden is met alleen een archiefdiploma.

Tenslotte een zelfbewuste collega die bereid is zich te verdiepen in de hier gepresenteerde handreiking en daarover in gesprek te gaan met zijn collega's, bestuurders, politici en burgers. De KVAN wil dit gesprek uiteraard faciliteren.

Dat wordt een gesprek over de belangen die moeten worden afgewogen, over interpretatie van wet- en regelgeving (in de handreiking 'de letter en de geest' ervan genoemd) en de inschatting wanneer het maatschappelijk belang het persoonlijke belang van betrokkenen moet overstijgen – waar liggen die grenzen? Want inzichten hierover kunnen tussen archivariissen, en archiefinstellingen verschillen. En kunnen verschillen waar het gaat over openbaarmaking 'an sich' (op de studiezaal) en volledige online beschikbaarstelling.

Juist het debat hierover scherpt de geesten en maakt het mogelijk om te kijken of we binnen de sector tot een eensluidende uitvoeringspraktijk kunnen komen gebaseerd op het principe van openbaar tenzij.

En dan nog een enkel woord over art. 158 van de GDPR die openbaarmaking van oorlogsarchieven mogelijk maakt en niet in de Nederlandse regelgeving terecht is gekomen. Daar wil de KVAN zich zeker wel voor inzetten. Neemt niet weg dat we als sector zelf het initiatief kunnen nemen om die zorgvuldige maar radicale openbaarheid te kunnen realiseren. En dat een archief als het CABR helemaal online komt is een prachtige push om dat pad verder te bewandelen. Het past bij onze visie van het archief als nutsvoorziening.

En met de prachtige handreiking in de hand meen ik dat we nu voldoende instrumentaria en voorbeelden in handen hebben om met lef en professionalisme van openbaarheid een stevig fundament te maken.

Het CABR online, de handreiking, openbaarheid tenzij, het recht op inzage, professionalisme, moed en maatschappelijke verantwoordelijkheid! Lang leve de handreiking.